

„EZEN TÁRGYAK CSALÁDI VONATKOZÁSA...”

A CZÓBEL–MEDNYÁNSZKY-KÖR LEVELEIBŐL (1888–1920)*

Malonyay Dezső¹ Czóbel Istvánnak

[1888?] I/22. Paris, 37. rue de Vaugirard

Igen Tisztelt Uram,

köszönöm, hogy megtisztelt a levelével, előre meg voltam róla győződve – Zsiga barátunk² jelezte, – hogy amit mondani fog, az komoly és tartalmas lesz. Jó volna köröztetni a pesti szerkesztőségekben – hátha végig olvasnák! Nagy messziről hajlandó az ember a jobbat hinni.

Boldog volnék, ha csakugyan sikerülne a tervünk, az a szerkesztőség reménylem így gondolkoznék, vagy legalábbis azon iparkodnánk, hogy így gondolkozzék. De kérem én is csak egy lelkes baráti körben megpendített tervet³ újságotam azon

* A leveleket közreadja: Bardoly István (Forster Központ, Budapest), Katarína Beňová (Katedra dejín výtvarného umenia, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského Bratislava), Markója Csilla (MTA BTK MI, Budapest). A levelek lelohelye: Bratislava, Slovenský národný archív, Fond: Archív šľachtických rodín Mednyánszky – Czóbel, ltsz.: 1488/2000, 1612/2003, illetve Levoča, Štátny archív v Levoči, Fond: Strážky, 40. doboz. A Lőcséből származó anyagot külön jelöljük. A leveleket az érvényben lévő helyesírási szabályok szerint központosítottuk. A német nyelvű leveleket Hessky Orsolya (MNG, Budapest) fordította.

¹ Ld.: Fontosabb szereplők.

² Justh Zsigmond. Ld.: Fontosabb szereplők.

³ Egy folyóirat alapításának tervét Justh Zsigmond többször is említette leveleiben, így 1888. július 8-án Grünwald Bélának: „Már azért is szeretnék találkozni veled, mert Fesztyvel egy nagy képes revue alapítását tervezjük, amely nem a publikum ízlésének lenne alárendelve, mint az eddigiek mind, de ellenkezőleg a publikum nivóját emelni volna hivatva (tán áldozatok árán is.) Majd 1891. január 28-án Feszty Árpádnának, illetve néhány hónap múlva Szabolcska Mihálynak írta: „A »revue« eszméjét nagyon pártolom, ha jövőre nem kell már utazni mennem, megcsináljuk. Árpád, [Batthyány] Géza, Hubay meg én, mint szerkesztők.”; „Fesztyvel nagy terveink vannak. A »Vasárnapi Ujság«-ból szeretnénk becsületes szellemű revue-t csinálni. Mint munkatársak Feszty s rajtam kívül: Baksay, Czóbel Minka, Szabolcska Mihály, Batthyány Géza (a művészeti rovatra), Pekár (irodalmi heti-tárcák), Petelei, Gozdsu, persze az öreg Jókai stb., stb., illusztrációkat pedig a művészi világ java csinálná: így Mednyánszky, Újváry, Papp stb.” *Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 481., 551–552., 577., 613–614.

melegében Zsigának, melyből az egymásnak tett ígéreteken kívül még csak a jószándék van meg. Egy jelenleg Londonban tanulmányozó előkelő gondolkozású ismerősünk mondott itt annyit, hogy ő, hazatérve, egy bizonyos összegig hajlandó a vállalat anyagi részéhez járulni. A részletekről nagy általánosságban szóltunk, többféle tervet emlegettünk – hogy megvásárolhatnák az „Élet”-et,⁴ a „Hét”-re⁵ is gondoltunk –, de határozott megállapodás nem történt. Minden bizonnyal közölni fogom levelét vele és Pekárral.⁶ Körülbelül minket is hasonló ideák vezetnek s ők velem együtt nagyon örvendeni fognak, hogy Ön is kész csatlakozni hozzánk. Amint határozottabb formákat kezdenének ölteni a terveink, ugyebár megengedi, hogy azonnal értesítsem?

Részemről – én a havi szemle mellett szavazok, de kivált fontosnak tartok egy „salon”-t a papíros mögé, azaz elé, s ez lenne a tulajdonképpeni szerkesztőség. Egy európai ízlésű és műveltségű dámát kell találnunk a salon élére, egy ilyennek a salonját kell megkapnunk, de aki azért „magyar” legyen. Ez a bajos! Pedig enélkül csak ideákat adhat a Szemle, actiót nem eredményez, csak egy Szemlével lenne több? Nem gondolja?

Pekár barátomat várom vissza Pestről s akkor újra mozogni kezdünk. Bízom az ő erős vállaiban.

Fogadja kérem nagyrabecsülésem kifejezését. Minden tisztelettel köszönti

Malonyay Dezső

Justh Zsigmond Czóbel Istvánnak

[1892. október] [töredék]

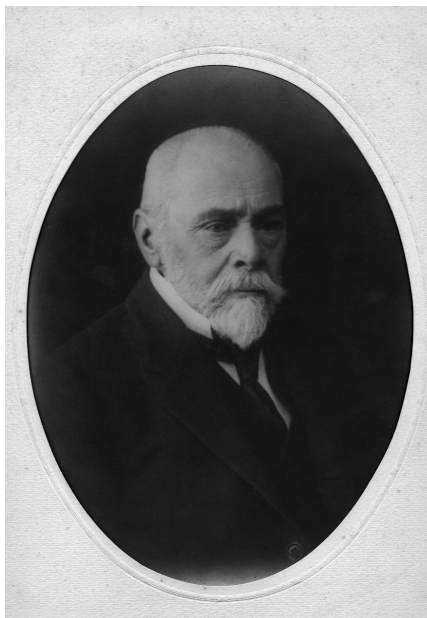
Bizony édes István elég nehéz pár napom volt.⁷ Nem a betegség, de a betegség continuitása. Így hát már soha, soha nem lábalok ki belőle? Fújjon rám egy kissé erősebb szél s én ágyban vagyok. 39° lázaim vannak. Élet ez? Ne hidd, hogy zúgolódom. Isten ments. Hát ez az én sorsom. Bon. De hát kissé sok akadály, annyi, hogy alig látom már tőle a célt. Amint látható, felépültem. Javuló színben (kissé étvágytalanul) pakolok s indulnék India felé. Tulajdonképp most nagy szerencsém is

⁴ *Élet*. Irodalmi, művészeti, társadalmi és közgazdasági folyóirat. Szerk. Katona Lajos, Vikár Béla, Sármay József, Lenkei Henrik. 1892–1895 között jelent meg.

⁵ *A Hét*. Társadalmi, irodalmi és művészeti közlöny. Szerk. Kiss József (1843–1921). A lap 1889–1923 között jelent meg.

⁶ Ld.: Fontosabb szereplők. Mednyánszky Justhról festett portréjáról: Katarína Beňová: Mednyánszky László műveinek gyűjteménye a Szlovák Nemzeti Galériában. *Mednyánszky a pozsonyi Nemzeti Galéria gyűjteményéből*. Szerk. Nagy Imre, Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 2006. 23.

⁷ Czóbel Minkának 1892. október 26-án írt leveléből tudjuk, hogy a tüdőbeteg Justh októberben lassan gyógyuló torokgyulladásra esett át. *Justh* 1977. i. m. 628.



1. Czóbel István, Mednyánszky sógora,
1917 előtt. Fotográfia, 23 x 35 cm.
Készült Morawetz Emil műtermében,
Késmárkon. AVU SNG, Fond
Mednyánszky, ltsz.: 20 Fe 6
© Slovenská národná galéria, Bratislava

volt, mert hisz ez a baj a hajón is utolérhető voltna,⁸ ott pedig nincs az offrande,⁹ nincs ez meg az. Így hát így voltaképp a legjobb. Aztán meg dolgoztam is ez alatt sokat. Ez se kutya. Meg egy újabb tapasztalattal gazdagabb is vagyok: még nem vagyok egészséges ember, s lám nem is leszek soha. Ezért ugye kár volt az októbert otthon töltenem. Pedig még ezen kívül is milyen körülmények között. Mamának majd minden este van ama bosszantó neuralgikus rohama, amely ellen semmit sem tesz, s orvost sem akar látni. Amellett a faluban¹⁰ is alig voltam e hóban.

Pekár Gyula Czóbel Istvánnak

1894. nov. 1.
Paris, Hotel Cassette
29 rue Cassette

Édes István Barátom!

Nagyon köszönöm szíves soraidat, melyek igen jól estek ama keserű hírlapi polémia közepette, melyre a Zsigárol írt cikkem miatt azzal a lelketlen és szívtelen Herczeg Ferencsel keveredtem.¹¹ Az ügynök nincs vége, utolsó cikkem óta, 26-óta egyre-másra várom a kihívását. De sejtem, hogy a ravasz sváb nem fog akarni ide kiutazni.

⁸ Justh Zsigmond gyógyulása érdekében nagyobb utazásra indult, mint Czóbel Minkának írta 1892. október 3-án: „Novemberben pedig valószínűleg déli vidékre kell mennem, tán Korfuba előbb, majd Görögországnak, Egyiptomba. Anyám legalább így óhajtja – nekem? van is kedvem, nincs is.” *Justh* 1977. i. m. 626.

⁹ áldozat

¹⁰ Szenttornyan [Békés m.], itt volt egykor a Justh család birtoka és kastélya.

¹¹ A Justhról, illetve regényeiről szóló Pekár cikket Justh Zsigmond még olvasta és 1894. október 6-án megköszönte (*Justh* 1977. i. m. 727.), de a cikkből – mire megjelent – végül nekrológ lett: Pekár Gyula: Justh Zsigmondról. *Pesti Napló*, 1894. október 13. esti kiadás, 1-3. Ebben utal arra, hogy egy „az utóbbi években oly nagynak megtett magyar írónak” megjelent egy írása, melyben cinikus módon képes volt „Justhnak az egész életét elferdíteni” s ez Justhot nagyon megviselte. (egyébként Herczeg Ferenc is írt egy szignó nélküli nekrológot Justhról: [Herczeg Ferenc]: Justh Zsigmond. *Budapesti*

Eh, amit abban a cikkben megírtam, tartoztam azzal a Zsiga emlékének! Írtam volna hamarabb, hogy megköszönjem örvendetes keresztapaságomat¹² is Mariska nővéreddel való spirituális rokonságba való hozatalomat, de időközben – tudnod kell – máris kis keresztfiam született: Malonyayéknak lett egy kislánya: na és ennél való bábáskodásaim foglaltak el annyira, hogy alig juthattam egy hétig a pennához. No de most teljes szívvel fordulok és küldöm atléta kézzorításomat trónörökösöd kicsi kacsójába, akinek megjövetele bizonyára épp oly örömet okozott kis empire-testvérekéinek, mint a papának meg a mamának. Az isten éltesse sokáig! Bár tudom jól, sokkal gyarlóbb ember vagyok, mint a boldogult Zsiga, ki annyira tiszta és nemes volt, de tőlem telhetőleg igyekezni fogok az ő emlékéhez méltó lehetni! Karácsonyra vagy januárra valószínűleg hazakerülök vizitbe: akkor remélem, megismerkedhetem keresztfiammal s mint egyszer bár nem keletről, hanem napnyugatról jövő május király, eleget tehetek kedves funkciómak. Addig is az isten óvja minden betegségtől.

A Zsiga temetése! Istenem, istenem, milyen szomorú lehetett az! A parasztjait leszámítva két ember volt hát csak jelen azok a kevesek közül, akik úgy szerették őt megérteni. Istenem, mennyire emlékeztethetett a Gustave Flaubert temetésére, melyet olyan szépen írt le Zola.¹³ Vanitatum vanitas.¹⁴ Az egészben csak az a legszomorúbb, hogy azoknak, akik vérbileg a legközelebb állanak hozzája – soha, de soha még csak fogalmuk se volt arról – ce que c'étais notre pauvre Zsiga!¹⁵

Kézcsókomat a bárónőnek és nővérednek – szerető hű barátod

Gyula

Hírlap, 1894. október 10. 1–2.) Herczeg néhány nap múlva választ írt Pekár írására. Elismerete, hogy valószínűleg *Az öreg és a fiatal* c. írására gondolt Pekár, de azt nem Justh életéről vagy ellen írta, hanem a „magyar dekadensekről”. Írását csak a „gyanakodásig érzékeny beteg” érthette félre. Ld.: Herczeg Ferenc: Justh Zsigmond. *Budapesti Hírlap*, 1894. október 15. 3. A vitát Pekár és Herczeg párbaja zárta le 1894 novemberében. Justh kezdetben – még ha fenntartásokkal is – rokonszenvezett Herczeggel. Épp Pekárnak írta 1892-ben: „Ismerkedj meg Herczeg Ferencel qui après tout, nagyon kezd nekem írásából tetszeni. Dacára – az általános lelkesedésnek. Valami igen bájos van abban, amit ír. Furcsa epitheton egy volt huszártiszt irataira. De hát leírom, ahogy érzem.” Justh 1977. i. m. 602–603.). Majd egyre szaporodtak csípős megjegyzései, míg 1894-ben már Czóbel Minka kapcsán írta Pekárnak, hogy az „nem olyan hitvány pástétom, mint Ohnet-Herczeg kollégánk” (Justh 1977. i. m. 692.). – Elhidegülésük okának Herczeg Ferenc egy óvatlan, Justhot sértő kijelentését vélte, melynek következményeként Justh írt egy „kulcsnovellát, amelyben nem nevezett meg engem, de bizonyos külsőségek után mindenki rám ismerhetett, abban rám sütötte, hogy egyáltalában nincs tehetségem, irodalmi szerencsevadász vagyok. Én visszavágtam, elég kíméletlenül.” Ld.: *Herczeg Ferenc emlékezései*. Budapest, 1985. 285–286. – Justh *Snobok* c. novellájáról van szó, amely 1893-ban jelent meg *A Hétk*ben.

¹² Ifj. Czóbel István (1894–1916?). Czóbel István és Mednyánszky Margit fia. 1916-ban eltűnt az orosz fronton.

¹³ Emile Zola: L'enterrement de Flaubert 11 mai 1880.

¹⁴ Minden hiábavalóság.

¹⁵ Hogy ki volt a mi szegény Zsigánk.

Pekár Gyula Czóbel Istvánnak

Budapest, Üllői út 31.
[18]96. aug. 18.

Édes Istvánom,

László¹⁶ már azt hiszem, köztetek van, s bejelentette az én vizítemet, melyet én most ismétlek, kérvén fogadjátok be pár napra ősrégi misztikus váratokba a párisi misztikust!

Rég ellátogattam volna már hozzátok, de az a 18 nap alatt, amióta itt vagyok, egyebet se tettem, mint állandóan az orvosnál ültem s kegyetlen sokat szenvedtem. Egy óriási csonthártyagyulladásal jöttem meg, mely majd elvette a szemem világát, fületem s végül közel kerülvén egy meningitis majd elvette még az életemet is. Ma operálták a számat három helyen is és most már reményteljesen javulok, úgy hogy azt hiszem, nemsokára elszabadulhatok ebből a meleg városból.

Köszönöm a Kacziányi¹⁷ sürgőnyeit. Lászlónak mondd meg, hogy köszönöm a levelét és küldeményét, de hogy a párisi ládáját az apám közraktári hivatalnokai már kiváltották s itt van nálunk.

Kár hogy nem vagytok most Pesten. A László buddhistája révén egy valóságos hindu fakírral vagyunk most itt mindennap, akiből a legmeglepőbb ideákat szívjuk magunkba.¹⁸ 24 éves, a legszebb emberek egyike, és dinasztiája „Gengis Khan-tól”¹⁹ származik. Históriai és philosophiai műveltsége pedig egyenesen ámulatba ejtő. Modora olyan méltóságos, mint egy istené. Pszichikai ereje óriási. Csak egy apró-

¹⁶ Mednyánszky László.

¹⁷ Kacziány Ödön (1852-1933) festő. Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. 1876-1877 között Zentán rajztanár. 1895-ben közös kiállítása volt Mednyánszkyval.

¹⁸ Testvére visszaemlékezései szerint Mednyánszky 1889-ben Barbizonban ismerkedett meg a buddhizmussal és teozófiával. „Nagy Sándor visszaemlékezései is azt bizonyítják, hogy az 1890-es években már ismerte a többek közt a párisi és bécsi művészkörökben is rendkívüli hatást gyakorló teozófiát és követőit, például az 1892-ben fellépő Rózsakeresztes Csoportot.” Gellér Katalin: *A szimbolista Mednyánszky. Mednyánszky zo zbirky Dr. Lea Ringwalda. Mednyánszky dr. Ringwald Leó gyűjteményéből. Mednyánszky from the Collection of Dr. Leo Ringwald.* Ed. Július Barczy. Bratislava, SOGA, 2012. 44-45. Élete végéig tanulmányozta, jegyzetelte e tanításokat. - Ilyetén érdeklődéséről közismert volt, amint azt több kortársa is megörökítette, így pl. Rozsnyay Kálmán is: „A nyilvánoságot kerülő Mednyánszky László, az Operával szemben, egy kis harmadrangú kávéházat kedvelt. Vagy a ligeti gyorsfotográfus mesterrel, Helfgott bácsival oktatták egymást a teozófus tanokban, vagy intímebb körét: Gömör Olivért, Ferenczy Károlyt és Ferencet, Malonyay Dezsőt, Katona Nándort, Papp Ferencet, szerény csekélységemet téríté a buddhizmus nirvánájának. Ebbe a kis putikba [!], a nagy művész társaságáért nem egyszer betért Csáky Albin is feleségestől.” Rozsnyay Kálmán: „*Öreg diák élő emlékei.*” Budapest, 1943. 146-147.

¹⁹ Dzsingisz Kán.

ságot említék: egyszeri rámnézéssel elállította a leghevesebb fogfájásomat. A jövő hetek folyamán 8 napig fog Pospesch²⁰ (a buddhista) révén felállítandó vegetáriánus restauriozis egy fülkéjében aludni! Természetesen belépti díj nélkül, mert hisz ő vallásos okokból jött Európába, hogy felvilágosítsa a nyugatiakat, akikből a kultiválatlan belső erőkről, a magasabb öntudatról, melyek minden emberben megvannak, hát ismeri Spencert,²¹ az összes túl okosokat, beszél kilenc nyelvet, és ritka erejű logikus. Jó barátok vagyunk: múlt este hosszan vitatkoztam vele a deduktív és induktív logikáról – a magyarok eredetéről s az okkultista dolgokról egész cikksorozatot fog írni a „Bpesti Naplóba”, új lapomba!²²

No de remélem legközelebb személyesen fogok referálhatni róla. Pospesch egy theosophista egyletet akar itt csinálni Pesten. Jó idea, mi? Én szívesen segíték neki. Kezeit csókolva a bárónőnek maradtam igaz barátod

Gyula

Lászlót ölelem.

Mednyánszky Dénes²³ Czóbel Istvánnénak

Wien, VII. Schottenfeldgasse, 83.
1902. Jan. 20.

Kedves húgom!

Reményilem hogy a kedves beteg a szeretetteljes ápolás és a jó orvosi gondozás alatt szerencsésen előrehalad javulásában és súlyos állapotának fájdalmai eddigelé már legyőzettek:²⁴ szívemből örvendeni fogok ha erről általad vagy Janka²⁵ által kedvező

²⁰ Pospesch (Pospesch) neve két alkalommal is előfordul Mednyánszky László feljegyzéseiben, de személyéről semmi közelebbit nem tudunk. 1911-ben egy álmát írta le Mednyánszky: „Minku Pospesch is ott volt. Sokat beszélgettünk. Minkunak akartam valamit mondani, de nem voltunk egyedül”, majd 1917-ben, amikor viselkedési, illetve lelki típusokat sorol fel: „Még fejlettebb Pospesch, Ödön. Pospesch és Ödönnél már nagyon érezhető a szellemi fejlettség.” *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918. Válogatás a festő kiadatlan naplófeljegyzéseiből.* Szerk., sajtó alá rend. és jegyzetek: Bardoly István. A szerk. munkatársa és bev. Markója Csilla. Budapest, 2003. 203., 344.

²¹ Herbert Spencer (1820–1903) filozófus, szociológus.

²² A *Budapesti Napló* 1896-ban indult Vészi József szerkesztésében; Pekár és Lyka Károly is a munkatársak között volt.

²³ Mednyánszky Dénes (1830–1911) geológus, a festő nagybátyja. Ipolyi Arnold és Rómer Flóris voltak nevelői Pozsonyban, majd Bécsben és Berlinben tanult. 1867-ben selmeci kamaragróffá, 1869-ben Trencsén megye főispánjává nevezték ki. 1878-tól Bécsben élt. Mednyánszky gyakorta látogatta.

²⁴ Mednyánszky 1902 januárjában ízületi reumatikus lázzal feküdt Beckón, majd áprilisban a Lukács



2. Czóbel Istvánné Mednyánszky Margit (Miri). Kiss István fotográfiája, 10 x 15 cm. AVU SNG, Fond Mednyánszky, ltsz.: 20 Fe 2 © Slovenská národná galéria, Bratislava

tekintettel pour les exigences de la hygiène,²⁷ magát kímélni és egészségére őrködni – ami pedig most fő feladat a rekonvaleszcencia²⁸ céljára.

De elég időtök van ezt köztetek kisütni, mert meg kell várni biztosra a felépülést, mielőtt ily távolabb utazás megengedhető meghülés vagy egyéb ártalmas behatás kockázata nélkül.

fürdőben és Bécsben kezelte magát. Ld. *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918*. 2003. i. m. 93., 97. és 262. jegyzet.

²⁵ Sirsich Janka. Elszegényedett és elárvult nemes származású kisasszony. A Mednyánszky család és László bizalmasa, a beckói vár és uradalom gondozója.

²⁶ Utalás Czóbel Imrére (1819-1905), Czóbel István édesapjára. Mint Vay Kázmér írta egy levelében 1905. szeptember 25-én: „Szegényke, mindenki részére talált ki valami kedveset, valami jólesőt. Mily jól esett a beteg jószágos figyelme is, melyben indokolatlan vígságomat is honorálni tudta; gyermeked mosolyával mintha mondotta volna: nem értem, hogy lehet vele nem dalolni? Örüljetek vele, vagy nem értitek? Én értem!” Margócsy József: *Egy régi udvarház utolsó gazdája. Szöveggyűjtemény az anarcsi Czóbel család levéltári hagyatékából*. Nyíregyháza, 1988. 196.

²⁷ Nincs elég tekintettel a higiéniai követelményekre.

²⁸ gyógyulás

híreket nyerhettek, mert gondolataim megleg részvétellel folytonosan kísérik az ottani helyzetet, és sajnálattal képzelem, mennyi gondot okoz neked ezen bajos eset, különösen amellet, hogy házad és gyermekeid köréből rögtön távozni kényszerített, midőn István a kibérlés teendői által sűrűsösen el van foglalva, azonfelül az öregúr bénulva fekszik a házban.²⁶ Szerencse, hogy legalább a gyermekek jól vannak és felőlök anyai szíved nyugodt lehet. Kíváncsi vagyok mit fogtok határozni Lászlóval felüdülése után az erős és nagyon heves támadás által bizonyára tetemesen meggyengített erejének helyreállítása céljára? mert bár amennyire jó és kedves a nagyőri saját fészek, de a szepesi klíma zord, és ahelyett valamely enyhébb déli vidék talán célszerűbbnek fog javasoltatni? A geográfiai választás nem nehéz, mert hiszen László Olaszországot, sőt most Dalmáciát is ösmeri, és ide-oda sok mindenféle helyeken tartózkodott, hanem jelen esetben talán némi kérdés csak azon ösmeretes életszokása, hogy nincs elegendő

E soraimmal egy időben címzésedhez Beckóra expedialok egy még legénykoromban nálam találkozott és a napokban e célra kissé felfrissített bádog-skatulyában egy kis csomagot, melynek célszerű helyét vélem a családi irományok között.

A régi eredeti papírburkolatban fekszik a két kis nászkoszorú édesatyám első házasságából,²⁹ kívül az ő anyja saját kezével ráírta a mátkapár neveit és a naptári keltezését. A boríték alján jobb felől egy jegyzet – már egészen elhalványult tintával – az én anyám keze írása, a nap és év, mikor férje nekiadta ezen emléktárgyat: mely ajándék adása és fogadása úgy látszik különös szeretet és bizalom nyilvánulásának tekinthető a második házasság ötödik évében.

Nemsokára egy évszázadja telik, hogy e koszorúk esküvőnél szolgáltak, ezért ha már eddig el nem porlódtak, hadd maradjanak még továbbra mint emléktárgy családi iratok között – a letűnt idők temetőjében: – mert hiszen régóta nincs többé senki, kinek érdeke lehetne megtartani ezen fonnyadt jelvényt egy hajdani életsors boldog óráiból.

Őszinte, meleg kívánságokkal a gyógyuló betegnek és feladatodban magadnak is, szívélyes üdvözetemet
régi híved, rokonod

Dénes

Mednyánszky Dénes Czóbel Istvánnénak

Bécs, VII/3 Schottenfeldgasse, 83.
1904. Febr. 1.

Kedves húgom!

Reményilem, hogy megnyugtató körülmények engedték Anarcsról ismét visszatérnetek hazafelé, és ezen óhajtott feltevésben jelen soraimat Nagyörre címezem, előleges értesítésed végett.

Ugyanis Hedvig elhunyt édes nővérem³⁰ példája – hogy még élete utolsó éveiben maga osztogatott szét többrendű tárgyakat azon személyeknek, kiknek ő végakarató írásában azokat szánta volt – engemet is indít hasonló eljárás követésére. Ezen szándéktól gondosan csomagoltattam szakemberek által négy külön faládba négy fali tükröt, a Te neved címzésére szállítónak átadva – ha lehet? „franco Bahnhof Késmark” –, és írtam Vaczulaynak, azon esetre, ha urasága még honn nem lenne? menjen be maga a városba, hogy az átrakásnál szekerre a ládák valahogy keményen ne hanyassanak, azután rakják le valahol a kastély földszinti helyiségében, mert

²⁹ Aranyosmedgyesi br. Mednyánszky Alajos (1784-1844) első felesége, gr. Bolza Antónia (1789-1810) volt, akit 1805-ben vett nőül.

³⁰ Aranyosmedgyesi br. Mednyánszky Hedvig (1821-1903), br. Léderer Mórincé, Mednyánszky Alajos leánya.



3. A nagyőri kastély egyik szobája velencei tükörrel. 1930. Fotográfia.
© Slovenská národná galéria, Bratislava

óhajtom, hogy az uraság jelenlétében nyitassanak a ládák, s a tükrök vigyázattal kezeltesenek.

Érdekük reánk nézve – és mai nap értékük is – abban áll, hogy a XVIII. század kilencvenes éveiből származnak, midőn nagyanyánk második férjével Bécsben lakott,³¹ és midőn fia (édes atyám) Bécsben nősült 1805. a fiatal házaspár első bebútorozására adta Veszelére,³² hol azok 1837-ig maradtak – eredeti alakjukban t. i. kettő-kettő egyberakva két ablak közötti fal kitöltésére.

Midőn nevezett évben atyám Erdélyből 10 hónapig tartott kiküldetéséről visszatért és (nagyon kívánsága és hajlama ellenére) a magyar udvari kamarához kineveztetett, s Budán nagyobb lakást kellett fogadni – a tükröket széjjelválasztotta.³³ Így maradtak (és sokat vándoroltak!) úgyhogy a keretek újítást igényeltek. A vágvölgyi vasút felozslásakor valamely leszámolásból néhány száz forintot kaptam – az egyetlen nyereség, vagyonom egy tetemes részének beleveszte után! – s akkor én fedeztem fel az illető (Bécsben *egyetlen*) üvegcsiszoló művészt, választottam mintákat, és egy

³¹ Mednyánszky Dénes nagypapja, Mednyánszky László (1752–1792) felesége, sz. Esterházy Jozefa (1756–1839) férje halála után újra férjhez ment gr. Praschma Jánoshoz 1798-ban.

³² Veszele [Vígvár; Veselé; Nyitra m.]. Itt született Mednyánszky Dénes és itt állt kastélya.

³³ Ez a tükör látható az itt reprodukált, 1930-ban Nagyőrön készült fotón. Katarína Beňová: *Barónka. Osudy Margity Czóbelovej (1891–1972) medzi Mednyánszkym a Robbe-Grilletom*. Bratislava, 2011. 29.



4. Czóbel Margit: Czóbel Miri, a művész édesanyja, 1920 körül.

Olaj, vászon, 38,5 x 27 cm, Fotoarchív SNG, ltsz.: O 5025,

© Slovenská národná galéria, Bratislava

Lobmeyer³⁴ által az Industriemuseumba adott példa után csináltattam a jelen üvegkereteket a fölibe tett akroteriumokkal³⁵ együtt – mégpedig bámulatos olcsó árért. – Egynehány fedőkapocs lepattant, külön vannak az egyik nagy tükör mellett bepakolva, és a hiányzó helyeken felragasztandók, vagy kőragasszal (Steinkitt) vagy – mint én jó sikerrel tettem – vargapép (Schasterpapp) melyre finom tüll vagy puha ócska organtinrongy³⁶ reá fektetendő – mi által jól ragad az üveglapon. – Hátul 3 vaskarika melyen új kötelet át kell húzni a teher jobb elosztása végett.

Ezután fog következni néhány festett kép, melyek ugyan nem valami remek, hanem nagyanyánk által nagyon tiszteletben tartottak, mert az ő anyjának nővére Révayné festette,³⁷ ki József főherceg nádor első feleségénél (Maria Pavlovna) főudvarmesternő volt, továbbá egy igen csinos apró Watteau féle, melyet a mondottak leánya Wally Révay festett, tehát quasi a családi képekhez tartoznak. Később következni fog a (nekem, érzésem szerint kettősen) becses darab, a nagy Illésházy féle asztal, melyet én Trencsénben felfedeztem és megszereztem, mert Illésházy István és nagyanyám unokatestvérek lévén,³⁸ ő midőn kevéssel halála előtt örökös főispánjától visszavonult, ő eszközölte, hogy atyám mint rokona, utódja legyen Trencsénben.

Ezen tárgyak családi vonatkozása megértésére utólag meg fogom küldeni a rokonságot magyarázó feljegyzést.

Mostanra egyelőre üdvözöllek, s nemsokára leend alkalmam folytatni közléseimet.

Good by

Dénes

Mednyánszky Dénes Czóbel Istvánnénak

Graz, Zinzendorfsgasse 34
1904. Febr. 18.

Kedves húgom!

Örvendve vettem leveledet, melyben a küldött tárgyak megérkezését jelented, és hogy azokat szívesen fogadtátok; – most még utólag kell bejelentenem egy ládat,

³⁴ Joseph (1792–1855) és Ludwig Lobmeyr (1829–1917) híres üvegáru-készítők. 1823-ban nyitották első boltjukat Bécsben.

³⁵ oromdíz

³⁶ Ritka szövésű, merevített pamutszövet.

³⁷ Mednyánszky Dénes anyai nagyanyja gr. Majláth Józsefné sz. gr. Sándor Anna volt, akinek testvére, Sándor Eszter, gr. Révay Péter felesége volt.

³⁸ Mednyánszky Dénes apai nagyanyja gr. Erdődy Anna Mária (1728–1807), gr. Erdődy László és gr. Illésházy Anna Mária leánya volt. Ez utóbbi testvére Illésházy István volt.

melyet ma átadtam szállítónak nevedre címezve, s pedig megint mint előbb: Restant Bahnhof Késmark – tehát olykor tudakozni kell megjött-e? nehogy ismét reám másszanak és retour küldjék? mivel most engem megfenyegettek!

A tárgy apró – a láda óriás, aminek az a magyarázata.

Családunkban létezett egy legyező, Mária Terézia ajándéka, nyilván nagyanyánk anyjának (vagy talán nagyanyjának? szül. gróf Berényi, ki a gyöngyház szelencét kapta).³⁹ – Mint fejedelmi ajándék valószínűleg kíméltetett s keveset jutott használatba? mert kitűnő jó fenntartású állapotban maradt. Zsenge gyermekéveim óta emlékezem e legyezőre, de arra is, hogy vajmi ritkán látott napvilágot, mert gondosan elzárva tartatott.

Grazban mindenféle szakértő asszonyságok látták, megbámulták, és tanácsolták: kár ezt rejtekben tartani, közszemlének ki kell tenni. – Steyer városában (hol fegyvergyár stb.) a kihalt Lamberg hercegi ág székvarát utoljára Lamberg Feri lakta⁴⁰ (pozsonyi kortársunk) s ott egy műfaragó iskolát alapított, melyet maga ügyes rajzoló és műkedvelő régész-gyűjtő nem ritkán mintákkal ellátott.

Így via Lamberg-Szécsen-Léderer történt, hogy Steyer faragóiskolájában készült az aranyos keret, melyben üveg alatt a szép legyező falon függött, köztetszést aratott, s most neked lett rendelve, hol reményelem éppen úgy tetszeni fog – és értő szemek fel fogják ismerni becsét maga nemében mint Rococo tárgy értékes voltát.

Mára ezzel végzem, mert „la continuation au prochain numéro”⁴¹ – fog még mindenféle következni, maga módján, maga idején.

A Szepes Bélei takarékpénztár iránt remélem sikerülni fog kívánságod szerint intézkedni, ez érdemben teendő lépéseim eredménye felől azonnal foglak tudósítani.

Addig is szívélyes üdvözlettel Vale!

régi híved, rokonod

Dénes

Mednyánszky Dénes Czóbel Istvánnénak

Wien, VII/3 Schottenfeldgasse 83.

1904. Mart 12.

Kedves húgom!

Nemrég egy régi állótükröt restauráltattam, mely már igen rossz kondícióban, sőt üvege is meghasadt volt. Ezt én azért megbecsültem, és magammal cipeltem kíván-

³⁹ Gr. Esterházy Jozefának nagyanyja gr. Esterházy Jánosné sz. gr. Berényi Bora, édesanyja, gr. Esterházy Dániel (1723–1759) felesége, sz. monyorókeréki és monoszloi gr. Erdődy Anna Mária (1728–1807) volt.

⁴⁰ Franz Emerich von Lamberg (1832–1901).

⁴¹ folytatása a következő számban

dorlásomkor, mert ez az atyám *első* feleségének toilette-tükrre volt, s utóbb soká – még az én gyerekkoromban is – az én anyám is ekképp használta. Mostan e tükör a restaurátor által oly szép lett, hogy beválnék a mai nap pár év óta divatban felkapott, úgynevezett „angol Empire” stílusban, (mely csak annyiban „angol”, mert az angol szecesszionisták megragadták s onnét terjedt a kontinens bútoringustriájába). Minthogy pedig műízlés és művészetismeretnél fogva az én véleményem szerint éppen Te vagy az egyetlen, aki érti ezt megítélni, és tehát tudja is úgy méltányolni – ezért Te vagy az egyetlen hová okszerűen adhatom a tükröt – teljesen eltekintve, van-e? vagy nincs-e? családbeli jelentősége – hanem egyszerűen objektíve mint tárgy, a régi, mert újra felélesztett műízlésben, a XIX. század legelejéről. Anyám első esküvője volt 1805. Nov. 4-én Bécsben, midőn ő 21 – arája 16 éves volt, következő nap a párnak el kellett indulnia Bécsből, atyám mint magy. udv. kancelláriai titkár – kísérője a Bécsből a Napóleon előli menekvésül Komárom várába elküldött politikai levéltárnak. Első éji állomáson vendégfogadóban találkozik Majláth a Sándor-családdal, köztük egy nagyon siránkozó, ordító poronttyal, Ágnes néven, kiről akkor az újdonsült férj nem gyaníthatta, hogy másfél évtized után második felesége lesz⁴² – Még egyebek is fognak következni, pár darab pénz Vienne, azután az én kedves etruszk réz-lucernám⁴³ etc. efféle, – egy Italia is, mely különben Gézának jutott volna,⁴⁴ de minthogy 1890-ben én magam küldöttem magam példányát neki, nem akartam ugyane másodikat ismét néki küldeni, hanem helyesben hozzád, ki nagyobb részét in natura ösmeri.

Éppen most veszek meghívást, hogy útközt Nagy Eörrre – betérjek Mednére??⁴⁵ majd meglátom. László festőnek propagáltam az én *költségemre* jöjjön velem hozzád? Hasonlag én akarom őt photographiroztatni? de még nincs tőle határozott válaszom. Maga idején írok majd, telegrafírozok

Dénes

Malonyay Dezső Czóbel Istvánnénak

A Magyar Nép Művészete
a Franklin-Társulat vállalata

Szerkesztő:
Malonyay Dezső dr.
Budapest

⁴² Mednyánszky Dénes édesapjának, Mednyánszky Alajosnak (1784-1844) első felesége gr. Bolza Antónia (1739-1810), a második gr. Mailáth Ágnes (1798-1855).

⁴³ Lámpa, mécses.

⁴⁴ Br. Mednyánszky Géza (1823-1861), Mednyánszky Dénes korán elhunyt bátyja.

⁴⁵ Medne [Medné, Trencsén m.]

VII. Szabó-József utca 23.
Budapest, 1904. dec. 1.

Méltóságos Asszonyom,
a tegnapi postával küldtettem a Laciról írott könyv⁴⁶ első példányát - intézkedtem azonban, hogy egy gondosabban kötött példány is készüljön, amelyet magam fogok elküldeni.

Ide mellékelve, köszönettel küldöm vissza a kölcsönkért francia katalógust.⁴⁷
Istvánt üdvözlöm, Méltóságodat hódolattal köszönti

Malonyay Dezső

Teleki Sándorné⁴⁸ Czóbel Istvánnénak

17. [19]14. II.

VI. Vörösmarty utca 34/a

Mek mek!

Hát már ez igazán nem járja! Én várom, várom a levelet, s azt meri mondani ön, Nagysád, - hogy én nem írtam szeptember óta... hogy meri!... Hát nem maguk vándoroltak ki az országból?... Írok tehát én.

Jól vagyunk. Tegnap jöttünk meg a Tátrából, hol egy pompás hetet töltöttünk. Csupa napsugár és kék ég volt minden. Itt már elkészült végre a lakás. Szép. Általánosan tetszik. Persze *iszonyúan* sok pénzembe került, de örömöm is van benne. -

⁴⁶ Malonyay Dezső: *Mednyánszky*. Budapest, 1905. (Művészeti könyvtár). - „Malonyay nem konkrétumokat tanult Czóbeléktől Mednyánszkyról, hanem a róla való gondolkodáshoz illő beállítódást, attitűdöt”, illetve: „Malonyay monográfiája - amely egy jó tíz évvel korábbi olvasatot konzervált -, e tekintetben is hommage, azoké a nagyjából Justh halálával záródó éveké, amikor Mednyánszky még a Justh-Czóbel-körhöz tartozott, és amely időkről későn érkezettként, nagyrészt, Malonyay is csak hallomásból értesült. A századforduló táján ugyanis - és ezt az egykori kör tagjai sem leplezték el soha -, Mednyánszky egyszerűen kicsúszott a kezeik közül.” Ld.: Gosztonyi Ferenc: *Kész regény*. Malonyay Dezső 1905-ös Mednyánszky-monográfiája. *Mednyánszky*. Kiállítási katalógus. Szerk. Markója Csilla. Budapest, 2003. 78. és 86.

⁴⁷ Mednyánszky 1897-ben a párizsi Galerie Georges Petit-ben rendezett kiállításának katalógusáról van szó, melynek bevezetőjét Adrien Remacle írta. A katalógus magyar fordításban közölve: *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918*. 2003. i. m. 384-186.

⁴⁸ Gr. Teleki Sándorné sz. Kölcei Kende Júlia (1864-1937) író. Szikra néven közölte írásait. A hazai feminizmus egyik élharcosa: amikor az 1920-as évek elején ismét felmerült annak a gondolata, hogy a nők egyetemi tanulmányait megtiltják, neki és társainak köszönhető, hogy e terv meghiúsult. 1926-1937 között a Magyar PEN Club alelnöke volt.

Volt egy nagy estély, – 160 an voltunk, s úgy látszik jól érezték magukat vendégeink. – Pest elég csendes. Sok a gyermekbál, (amelyek mind sikerülnek és nagyon kedvesek.) De felnőtteknek nem sok mulatság jár. –

Regényem folyik a Lloydban.⁴⁹ [N...] hallom, influenzás volt, s nem tud igazán kikászálódni belőle.

Nusit láttam nem nagyon rég. Úgy hiszem, Bécsben van.

Képzelem mennyire fogjátok a farsang utolsó napjait élvezni, hallom, hogy az pompás mulatság Münchenben.

Itt a Batthyány Gyula collectiv képkiallítása⁵⁰ nagy port ver fel. Tényleg igazán nagy talentum. S mily kedves ember. Ő az egyetlen a világon, akit irigylek az anyjától. Szeretném, ha az enyém lenne.

Tudod ugye, hogy W. Máriát megoperálták vakbélről. Már egészen jól van. Jella (Vay) detto.⁵¹ – Ma beszéltem Vay Tiborral.⁵² Micsoda összetöpörödött tepertő!

Márta nem mozdul Beckerről, kirgize nem ereszi.

A Pejacevicheket keveset látom. Lolán még mindig a „zúzmarás juniperus”⁵³ – velem szemben – én bizony unom, s ezért igyekszem messze maradni tőle.

Pá! Írjál egy kissé hosszabban. Roppant érdekel, mit csináltok.

Ölel sok szeretettel a te

Kecskéd

Varsányi Andor Czóbel Istvánnak

Nagyságos Uram!

Kedves sorai birtokában tiszteletteljesen jelentem a következőket:

Azonnal fölmentem Görgey úrékhoz s érdeklődtem a gazdánál a zabot illetőleg. Pénzért *nem* kapható, de egyik szomszédom informált, Görgey úr 5 m. zabot *becserél* *árpáért*. Lett volna itt minden, de a gazdák ügytelensége, hogy kiszolgáltatták a rekvirált mennyiséget a központnak.

Ha tehát be méltóztatik cserélni, úgy az elhozott árpáért zab kapható! Pénzért sajnos nincs. Görgey úrnak összes konvencióisait el kell tartania étellel.

Itt a nép mindenütt csendes, nyugodt. Jól sikerült népgyűléseink voltak, egyhangúlag kiállt a nép Sz. István országa mellett. Csak féltő, hogy a szomszéd megyéből a Hlinka-féle (rózsahegyi plébános) népbutítás s izgatás ide is átterjed.

Nagyságod alázatos szolgája:

⁴⁹ Szikra Das ist's! c. regénye a *Pester Lloyd* 1914-es évfolyamában jelent meg folytatásokban.

⁵⁰ 1914-ben volt Beck Ö. Fülöppel kiállítása az Ernst Múzeumban.

⁵¹ Gr. Vay Gabriella (1886–1938).

⁵² Gr. Vay Tibor (1856–1928).

⁵³ boróka

Toporc, 1918. XI/24.

Varsányi Andor
plébános

Jósika Iréne Czóbel Istvánnénak

Kolozsvár, 1920. július 26. [postabélyegző alapján]

Kedves Miri!

Tegnap hallottuk a legnagyobb örömmel, h. kedves fiad Oroszországból végre hazajuthatott.⁵⁴ Samuval együtt meleg részt veszünk boldogságotokban. Írd meg, hogy van? Minden detail nagyon érdekel. Mindnyájatoknak sok szeretetteljes üdvözlöt! Régi barátsággal ölel

Jósika Iréne⁵⁵

⁵⁴ Ifj. Czóbel István (1894–1916?) Czóbel István és Mednyánszky Margit fia. 1916-ban eltűnt az orosz fronton és soha többé nem került haza. „1914. IX. 1-én bevonult. A fronton megkapta a kieszüstöt és zászlós lett, bár tiszti iskolát nem végzett. Majd megkapta a nagyezüstöt. Sőt, 1915-ben az aranyra is fölterjesztették, de decemberben csak a nagyezüstöt kapta meg, másodsor. 1916-ban dicsérettel hadnaggyá nevezték ki. Az 1916. júl. 3-i offenzívában részt vett, 6-án megsebesült, s ekkor eltűnt a Fiú.”, illetve: „Július 3-tól a pripjeti mocsaraknál harcolt, 6-án a nagy támadáskor megsebesült, öntudatlanul, már orosz szanitécek szedték-össze. Azóta nincs hír róla, a pótkeretnél nem tudnak róla, más listákon sem szerepel a neve.” – írta édesanyja egy a Vöröskeresztnek szánt kérvényében. Idézi: Margócsy József: Az anarcsi Czóbel család iratai. *Szabolcs-Szatmár Megyei Helytörténetírás*, 5/6. 1983. 325.: 20. jegyzet; Margócsy József: *Egy régi udvarház utolsó gazdája. Szöveggyűjtemény az anarcsi Czóbel család levéltári hagyatékához*. Nyíregyháza, 1988. 140.

⁵⁵ Br. Jósika Sámuelné, sz. br. Jósika Irén (1853–1940).